

॥ ॐ ॥

सत्येशना हृदयना भाव.



हार्नार, तथा प्रसिद्ध करनार

Harinarayan Ganapataram, Bhatt.

Dharmaj.

संवत् १८६७.

ई. स. १८९१.



किंमत २ आना.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ મેથાડિય
 ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ

૬-૩૩ ૩૪૧૫

અમદાવાદ,

અમાસાને ચકલે ધી ' નટવર ' પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં લોગીલાલ
 નારણદાસ બેડીવાળાએ છાપ્યો.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કંપીયુટર વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૩૪૧૫ વર્ષિક

પુસ્તકનું નામ રાત્રેશના હુદયના ભાવ

વિષય ૬-૧૩

—અપેણુ પત્રિકા—

સ્વર્ગસ્થ પૂજ્ય પિતાશ્રી ।

આપનો અપ્રતિમ સ્નેહ મહારાથી વિસરાતો નથી. હું કેવી રીતે વિસરી શકું ?! મહારાથી તો શું પણ આખા નગરથી આપનો સ્નેહ વિસરાતો નથી કારણ કે આપ આખા નગરના વિશ્રાન્તિસ્થાન હતા. જાતકથી તે વૃદ્ધ સુધી સર્વ આપના વિરહની વેદનાથી પીડાય છે.

હવેજ મહને ખરું લાગે છે કે “ દિવસ જે સહુ લાડ પૂરશે પણ ન (તાતની) ખોટ ભાંગશે. ”

હું વિશેષ તો આપની સેવામાં શું લાવી શકું તેમ છું ? કારણ કે * * * * નથી. પણ આપે આપેલા ઉપદેશોના કેટલાક ભાગને મહારી શક્તિ અનુસાર એકત્ર કરીને આપની સેવામાં લાવ્યો છું તો લેના ઉપર અમીની દ્રષ્ટિથી જ્ઞેશો અને આપના વિશાળ હૃદયમાં કંઈ સ્થાન આપશો:—

Dharmaj
10 April. 1911

}

Your ever Loving Son.
H. G. Bhatt.

પ્રસ્તાવના.

મનુષ્યો ! આટલાં યોગ્ય પાનને પ્રસ્તાવના હોઈ શકે ? ! હોઈ શકે વા ન હોઈ શકે પણ હુંતો નાંચેતી યોગી ભાષાનો સમવાતી રગ લઉં છું.

મહારા પિતા તા. ૨૪-૧૧-૧૦ ગુરુવારને દિવસે વિદેહ થયા હાર પછી કેટલેક દિવસે હૂં પ્રભાતમાં સૃષ્ટિ સૌન્દર્ય જોવાની ખાતર નગરથી બહાર ગયો હતો ત્યાંથી પાછા ફરતાં મહને અચાનક એવો વિચાર આવ્યો કે મહારા પિતાશ્રીના મહને આપેલા ઉપદેશોમાંથી યોરોક ભાગ એકત્ર કરીને પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે તો મહારા જેવા મનુષ્યોને પણો ફાયદો થાય. આ વિચારને આજે લગભગ ૩ માસ પછી કર્તવ્યમાં મૂકી શકું છું. અને તે પણ દોપરહીત તો નહીંજ.

દોષોની પુનરુક્તિનું પત્ર પણ આપ્યું નથી તે સુદ વાચકો નિભાવી લેશે.

કિમ્બહુના સુક્ષેપ્ત.

સત્યેશના હૃદયના ભાવ.



પરોપકાર: પુણ્યાય પાત્રાય સ્વાર્થજીવનમ્ ।

અન્યરહેયોઽન્યદુક્તૈવ પ્રેયસ્તે ઉમે નાનાર્થે પુરુષં સિનીતઃ ।
તયોઃ શ્રેય આદદાનસ્ય સાધુ ભવતિ હીયતેઽર્યાય ઉમેયો
વૃણીતે ॥

કઠોપનિષદ્.

શ્રુતિનો ગૂઢ ભાવાર્થ.

નિઃશ્રેય કલ્યાણનો રસ્તો કંઈ જૂદોજ છે અને પ્રાકૃતિક પદાર્થ
(કુદરતી વસ્તુઓ) અથવા લોભાવનારો માર્ગ બીજો છે. અહીં એ
બંનેને આપણે જૂઠાં જૂઠાં નામ શ્રેય એટલે સુમતિ અને પ્રેય એ-
ટલે કુમતિથી પીછાતીથું. એ બંને શ્રેય અથવા સુમતિ અને પ્રેય
અથવા કુમતિ જૂદી જૂદી વૃત્તિઓવાળા મનુષ્યના હૃદયમાં હમેશાં
રાત્રિદિવસ યુદ્ધ મચાતી મૂકે છે. તેમાં જેઓ શ્રેય-સુમતિનો અંગીકાર
કરે છે તેઓનું બહુ થાય છે અને જેઓ પ્રેય-કુમતિને પોતાની
બાંધી ગણે છે તેઓ મોક્ષ અથવા પરમાનન્દની પ્રાપ્તિ અથવા સર્વ
દુઃખોની નિવૃત્તિ વગેરે પોતાના જીવનના મુખ્ય પ્રયોજનથી તત્કાળ
બ્રહ્મ થઈ જાય છે. તેના એક ઉદાહરણથી હું તમને સ્પષ્ટ બતાવવા
છું. મહા પુલ્કસીદાસે કહ્યું છે કે—

“ જહાँ સુમતિ તહાँ સમ્પતિ નાના ।

જહાँ કુમતિ તહાँ વિપત્તિ નિદાના ॥

એક ખીજ કવિએ પણ કહેલું છે કે:—

સર્વસ્ય દ્વે સુમતિકુમતી સમ્પદાવત્તિ હેતૂઃ ।

સંપત્તિ અથવા વિપત્તિનું મુખ્ય કારણ સુમતિ અથવા કુમતિ જ છે અને તેઓ મનુષ્યના હૃદય રણક્ષેત્રમાં હમેશાં મોટી લડાઈ કર્યા કરે છે.

તેથી હેતુનું સ્પષ્ટરૂપ અહીં કહેવાની ઇચ્છા છે.

સુમતિ અને કુમતિ:—પરમપિતા ઉપર શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ, ભક્તિ અને પ્રિતિનો વધારો થાય; સર્વવ્યાપકની સાથે આપણો ધાત્ત સંબંધ થાય અને તહેના રસ્તામાં ચાલવું એ સુમતિ છે અને મહિન ભોગેચ્છાઓ લગ્ન દધને ધ્વિર ભક્તિમાં લીન થઈ જવું એ પણ શ્રેય છે, સુમતિ છે, અને હેતુ તે યૌવન કાલ છે.

સ્વેચ્છાચારી અને વિપય લંપટ બનીને રાત દિવસ મન્દિરોના મુખની અન્દર ભત્ત બની જવું એ પ્રેય અથવા કુમતિ.

અને હેતુ વૃદ્ધિ થવાથી ધર્મનાં કામોનો ત્યાગ થાય છે. નાસ્તિકતા, ધ્વિર તથા પરલોક નથી અને તેમાં દ્રઢ થઈને સંસારની મોહજાલમાં ફસાય છે અને પ્રભુથી દૂર કરાય છે અને તે આ વિશ્વવાસનારૂપ કુમતિનો યૌવન કાલ છે.

સુમતિ અને હેતુના પરિવારનો આશ્રય લેવાથી તે મનુષ્યને પરમપિતાની પાસે લઈ જાય છે. અને કુમતિને અધીન થવાથી ખપ પથ તરફ લઈ જાય છે.

વિષયવાસનારૂપ કુર્માત્ર રાક્ષસી ખરેખર બધા દેવી ગુણોનું
અક્ષય કરનારી એક વિશાચિની છે.

તે દેવીનું વિશાળ રૂપ ધારણ કરીને દરેક નર નારીના હૃદયમાં
એંચતાણુ કરી મૂકે છે. એક સારે પન્યે લઈ જવા મથે તો બીજી
ખરાબ પન્યે લઈ જવા મથે છે-દરેક પોતાના તરફ ખેંચે છે.

કુમતિ એવા માર્મ ઉપર લઈ જાય છે કે જ્યાં જવાથી માનવ
જીવનના મધુ-રસ સારહીન થઈ જાય છે અને પશુના જીવનથી પણ
હલકું જીવન તે નર અથવા નારીનું થઈ જાય છે.

એક દિવસ સુંદર કળ કૃત્તથી ભરપૂર વાડીમાં એક સત્યેશ
નામનો કોઈ યુવાન હોના મિત્રો સાથે આનંદથી રમતો તથા
કુદતો હતો.

તે વખતે તે બંને સુમતિ અને કુમતિ, દેવીઓનાં સુંદર રૂપ
ધારણ કરીને તે સત્યેશની પાસે પોતાના પરિવાર સાથે આવીને
હાજર થઈ. સુમતિદેવીના પિતા સહ, ક્ષમા માતા, વૈરાગ્ય વિવેક,
વિનય શ્રાતા, સન્તોષ કાકા, પવિત્ર પ્રેમ અને કૈશ્વ સાતિના જન;
શાન્તિ, નમ્રતા, પવિત્રતા, કોમલતા, ઉદારતા મૃદુતા, સહનશીલતા,
પ્રસન્નતા વગેરે કન્યાઓ. મધુર વાણી હોની સખી, પ્રભુ ભક્તિ
ખેડેલી; નિશ્વાસ, શ્રવણ, મનન, એ સેવક; દયા દાસી; પરોપકારચિત્ર,
નિરહંકાર દાદા, સુદૃઢ હોના પરદાદા અને જ્ઞાન હોનો પતિ છે.

બીજી કુમતિ દેવીના આદ્યસ્થ પિતા, વિષયમૃગ્યા માતા, અ-
હંકાર દાસ, મમતા દાસી, ચૂંકચૂંક ભાઈ, રોચ શોક પરીતપ, કોષ,
લેખ, અહ, મિથ્યા અભિમાનાદિ એ હોના કાકા છે અને હોની
કાચના પરદાદી છે અને એ બધાંના પરદાદા સ્નાર્ક છે. નિન્દા

નરોનાજી-ચિન્ત્યા-કડોરતા, મૂર્ખતા, ચમચમતા-તૂર્તતા, પરહાનિ, નાસ્તિકતા, બેચેની એ તહેની કન્યાઓ છે. કુસંગ, વૈર, વિરોધ, કલહ, હલ, બ્રમ, વિશ્વાસઘાત સંશય, કુડ-પાખંડ-કપટ વ્યર્થ બક-વાદ અને દંભ એ તહેના પુત્ર છે. પ્રમાદ, ધનમદ, પરદ્રોહ, વગેરે તહેની જ્ઞાતિના માણસો છે. અને તહેને અજ્ઞાન પતિ છે. કુમતિદેવી યજ્ઞ બનીઠનીને ઉપર પ્રમાણે પોતાના પરિવારને સાથે લઈને ત્યાં આવી પહોંચી. પહેલી સુમતિ દેવીએ તે યુવાનના હાથ પકડીને ધણુ પ્રેમ તથા આગ્રહથી કહ્યું કે ઓ બહાદુર પુત્ર સત્યેશ ! જો તું મહારા ઉપર સ્નેહ કરીશ અને મહારો ઉપદેશ સાંભળીશ તો તું ખરાબ રસ્તામાં ભટકવાથી બચી જઈશ અને છેવટે ત્હારો નિવાસ પવિત્ર જ્ઞાનમાં થશે અને તું અજર અને અમર બની જઈશ અને હું તહેને ચેતાવું છું કે :વાસના-કુમતિ દરેક પ્રકારનાં પ્રલોભન-ચમક-દમક બતાવિને “ વિષરસમરા કનક ઘટ ”ની આન્તિ દેખાડીને તહેને ઉચ્ચ રસ્તા પર લઈ જઈને આ સંસારની જાળમાં નાખી દેશે અને પછી ધીમે ધીમે, -ઉના ખળખળતા તેલમાં તહેને નાખશે અને ત્યાં ત્હારે પાણિ વગરના માછલાની માફક તરફડીયાં મારતા પડી રહેવું પડશે.

એ વત્સ ! જો તું મહારું શરણુ ગ્રહણ મહારું કહ્યું માનીશ તો હું, ધર્મ, આત્મપ્રસાદ, સાધુભાવ, ઈશ્વરપર શ્રદ્ધા, પ્રેમ, પરાપકાર, સ્વાધીનતા, વિનયભાવ, સરસ કોમળભાવ, સમ, દમ, તિતિક્ષા, દયા, ક્ષમા, સત્ય અને સંતોષ આદિ મહારા પરિવાર સાથે ત્હારી રક્ષા અને સેવા હમેશાં કરીશ. હવે સાચું કહે કે અમારા બન્નેમાં સારી સમૃદ્ધિ કોની છે. જો પરમદયાળુ પરમેશ્વરના દર્શનની ત્હારા આત્મામાં તૃષ્ણા હોય તો મહારા પાંચે આદ્ય હું તહેને હજારો મહિન

વસ્તુઓથી મૂકત કરીને મંગળમૂર્તિ પિતાજીની અનન્ત સુખમયી
 મોહમાં બેસાડી દ્રષ્ય અને ત્યાં ત્હને ધમરૂપી મહામણિનો લાભ
 થશે અને પરમ શાન્તિ મળશે અને તું પ્રસન્ન ચેરે પિતાનાં દર્શન
 કરશે. અને પિતા રાજી થઈને ત્હને પરમાનન્દને પાત્ર બનાવી દેશે.
 તું નિશ્ચય જાણુ, કે મ્હારો પન્થ જીવમાત્રને સુખ આપનાર છે અને
 દેવતાઓ, ઋષિ મુનિઓ અને મહાત્માઓના સિધા અને સરલ પન્થ
 એ મ્હારાજ પન્થ છે અને આથી જો ત્હારી ઇચ્છા થાય તો મ્હારા
 ઉપદેશને ત્હારા હૃદયમાં રચાત આપ અને આ કુમતિને કહે કે અ-
 હીંથી જતી રહે અને જો ન જાય તો તેના ઉપદેશો સાંભળીશ નહીં.
 અને કહાય સાંભળે તો ધારણુ કરીશ નહીં. વ્હાલા પુત્ર ! હું કેટલું
 મળ્યાઉં ? ત્હેની મોહભાગમાં પડીને હમ્મરો મુસાફર પોતાનું અમુલ્ય
 જીવન-વન દોલત લૂંટાવી દઈને છેવટે માથું પછાડી પછાડીને મરી
 જાય છે. ત્હને જોઈને મ્હને ધણી દયા આવે છે ત્હારી નરી
 જીવાની છે, અને ત્હારી હાલત જોઈને મ્હારું હૃદય દયાથી પી-
 ગળી જાય છે.

વિજળીના જેવી ચંચલ આ ત્હારી જીવાનીથી ચોકમ-સાવચેત
 રહેવું એ ઉચિત છે.

આ વખતે ત્હારાં ચાનચક્ર તેજ છે, ત્હારું સરીર અને મન
 ઉત્સાહથી પૂર્ણ થઈ રહ્યું છે. તું ધ્યાનપૂર્વક જો, કારણ કે એવું
 ન બને કે કુમતિનો પ્રેમ કુવો કે જોના ઉપર તૃષ્ણારૂપી અનેક વશિઓ,
 અને કુસંગ, દુર્વ્યસનરૂપ ઘાસ ઉગ્યું છે અને તેનું મુખ ઢંકારી ગયું
 છે એવામાં તું ન પડે. એ કુવાની અન્દર જે પ્રાણી પડી જાય છે
 અને ત્હને જે કષ્ટ થાય છે તે તો ત્હેનો જીવન જાય. ત્યાંથી રી

નીકળવાનો ઉપાય ત્હને કોઈ સિખવશે નહીં અને ત્હારો મદદગાર પણ કોઈ નહીં મળશે.

જ્યારે તું હાથ ગસશે અને પરતાશે, જ્યારે ત્હારે માથે વિ-
પત્તિનાં વૃક્ષ ઉમશે, જ્યારે ત્હારા કુલને કલંક લાગશે, અને જ્યારે
છેવટે ત્હારે નરકમાં જવું પડશે, અને ધર્મ અને ધનનો લાગ
દરનો પડશે, તે વખતે મ્હારો ઉપદેશ ત્હને સાંભળશે અને પછી
તું ત્હને વખાણશે.

ઓ અમૃતના પુત્ર ! મ્હારો ઉપદેશ સાંભળે અને ધારણ કરેતો
હું પ્રતિજ્ઞા કરીને કહું છું કે હું ત્હને જ્યોર્તિમય બ્રહ્મ ધામમાં
લઈ જઈશ. એ મ્હારો ઉપદેશ છે—એ મ્હારી ઇચ્છા છે, એ મ્હારું
સદ્ગુણ છે. આની રીતે વાદ્યો જન્મે દેવીઓ પોતાના પરિવાર સાથે
પુરૂષના હૃદય—રણુક્ષેત્રમાં તુમુત્ર યુદ્ધ કરવા લાગી. એકબીજાને છત-
વાની ઇચ્છાથી રાત્રિદિવસ યુદ્ધ ચાલુ રહ્યું. કોઈ વખત સુમતિની
છત થાય તો કોઈ વખત કુમતિનો જય થતો. આ બેની
લડાઈ આ નૌયુવાન બિમો બિમો જોતો હતો અને કુમતિ
(પરિવાર સાથે) પેલા યુવાનના જન્મે પગ ઝાલીને બળથી
સંસાર સમુદ્રમાં ફેંકી દેવાને મ્હાતી હતી. બીજી સુમતિ દેવી
સ્નેહથી હાથ પકડીને અમૃત ધામમાં લઈ જવા મ્હાતી હતી.
એટલામાં પેલો યુવાન બોલ્યો ઓ સુમતિ ! જરા ત્હમે ચૂપ રહો
અને આ કુમતિને પણ કંઈક કહેવા દો. મ્હને જોવા દો કે તે પણ
કેવી કેવી વાણી સંભળાવે છે—

મધુતિષ્ઠિતિ જીઠાગ્રે હૃદયેતુ હલાહલમ્ ।

હૃદયમાં વિષથી પૂર્ણ અને મુખમાં અમૃત જેવી દેખાતી
શ્રુતિયોના પ્રમાણ દેતી કુમતિ બોલી—

સતાયુષઃ પુત્રપૌત્રાન્ વૃણીષ્વ

વહૂન્ પશૂન્ હસ્તિહિરણ્યપદ્ધવાન્ ।

ઓ નૌયુવાન ! આ ત્હારી તરુણાવસ્થા છે, આ ત્હારે ખાન-
પાન અને મોજમજ ભોગવવાના દિવસો છે. આ સમય વૃદ્ધાની
માફક આશિષે ત્હારી જૂવાનીને જોઈ ન નાખ્ય. ત્હારે બધા સંસા-
રનાં સુખ ભોગવવા અને દુનિયાંની લેહોતોના સ્વાદ આખવા છે ?
ત્હને સુખ આપવાને માટે મ્હારી પાસે સર્વ સામાન હાજર છે; આ
સુમતિ કે જે દેવી બની છે અને ઉપદેશ કરે છે તે તો કંગાડ
છે અને ટાડી ટાડી કરતી બટક્યા કરે છે; ત્હેની પાસે એક પણ
સામાન મ્હારા સામાનની બરાબરી કરી શકે તેવો નથી અને જ્યારે
ત્હેની પાસેજ નથી ત્યારે કહે તે ત્હને શું આપશે. બોડી વાતો બધે
સાંભળ્યા કરો—

“ यह जग मीठा है । ओग किसने दीठा है ” ॥

એનું રૂપ તો જો, કોઈ વિધવાની માફક નિસ્તેજ-સફેદ કપડાં
પહેરેલાં છે અને મ્હારા તરફ નજર કરો, તો રત્ન અને હીરામાણેક-
વાળાં બૂધણો પહેરીને અને જરી અને મખમલના પોષાક પહેરીને
બેઠી હું આ બધાંને—જેનારો એવું લાગે છે કે જગે અન્દમાનો
ટૂકડો તો નીચે નહીં પડ્યો હોય ! દુનિયાંની બધી સારી સારી
વસ્તુઓ મ્હારી પાસે છે. એવો એક પણ પદાર્થ નથી કે જે મ્હારા

હાથમાં ન હોય. અનેક પ્રકારનાં સુગંધિત દ્રવ્ય-મુલાખ, કેવડાં
 બગેરે તહમને ઠંડક આપવાને માટે તયાર છે, રહેવાને માટે રત્ન અને
 સ્ફટીકમણીથી બનાવેલા દશ દશ માળ ઉંચા મહેલ પણ તયાર છે
 કે જ્યાં રાત્રિદિવસ, ગામન, વાજન્ત્ર, નૃત્ય, હાસ્ય, ખાન પાન, સુવું
 રમવું, કુદવું, ચાલૂજ રહે છે. સાથ રંગવાળા ઉત્તમમાં ઉત્તમ શરાબ
 અને ખીજ અનેક પ્રકારોની ખાવા યોગ્ય, પીવા યોગ્ય, ચૂસવા
 યોગ્ય-આખા સંસારમાં જેટલા પદાર્થો છે તે બધા મ્હારી પાસે
 તયાર છે.

તહમારી સર્વ ઇન્દ્રીઓને સુખ આપનાર ચિત્તને પ્રદુક્ષિત રા-
 ખનાર તથા આનન્દ આપનારી બધી વસ્તુઓ હું આપી શકું છું.

येये कामा दुर्लभा मर्त्य लोके सर्वान् कामानुच्छन्दतः
 प्रार्थयस्व । इया रामाः सरथाः सतुर्या नहीदशा लम्भनी
 या मनुष्यैः ॥

આ લોકમાં જે જે કામનાઓ હવેલા ભાગ્યવાળા મનુષ્યોને
 દુર્લભ છે તે સવળું, જેની તહારી ઇચ્છા થાય તેની વસ્તુ મ્હોંથી
 મ્હારી પાસે માગ્ય. વિમાન, અથ તથા ગાનારી મઢથી પૂર્ણ સ્ત્રીઓ,
 સ્વર્ગની અપ્સરાઓ અથવા દેવાંગનાઓના સમાન સુંદર અને
 ચારૂ અંગવાળી અનેક વારાંગનાઓ, નામિકાઓ એ સર્વ મ્હારી
 કૃપાથી તહારી સેવા કરશે.

भूमैर्महदायतनं वृणीष्व

स्वयं च जीव शरदो यावदिच्छसि ॥

અકવર્તી રાખના અથવા નેટલાં વર્ષ તકને છવવાની ઇચ્છા કરે તેટલાં વર્ષ અથવા ચિર જીવનના આદિમાં હું તકને મૂરી સફળ.

મહારી કૃપાથી પ્રુથામદ કરતારા મનુષ્યો ત્યારે ચરણે નમશે અને પ્રાર્થના કરશે.

અને તું રાજધિરાજ બનીને સિંહાસન ઉપર વિશાળમાન થઈ શકશે. મહોટા મહોટા વિર પુરુષોમાં અને રાજાઓમાં ત્હારું નામ પ્રસિદ્ધ થશે. અને જ્યારથી તું મહારી સાથે રહે કરશે ત્યારથી તું બધાનો શિરોમણી ચિરતાજ બનશે.

ઉપર પ્રમાણે અનેક લાક્ષણો તથા લક્ષ્યાવનારા હાવભાવ જોઈને અને ત્હેની મીઠી મીઠી વાતો સાંભળીને તે યુવાન સત્યેશ પોતાનું ચિત્ત શાન્ત અને અચ્છ રાખીને બોલ્યો.

હે દેવી ! ત્હમારી આ વાતોથી મ્હને એકેય બાબતમાં શાન્તિનો એક અંશ પણ મળ્યો નહીં. જે વસ્તુઓની તું મ્હને લાક્ષણ આપે છે, જે સુખ ભોગોમાં તું મ્હને દસાવવા ઇચ્છે છે ત્હેના વિષે મ્હે થોડા દિવસ ઉપર સાંભળ્યું હતું કે—

सर्वेन्द्रियाणां जरयन्ति तेजः ।

મહારી બધી શક્તિઓ જીર્ણ થઈ જશે અને બધી ઇન્દ્રિયોનું બળ, તેજ, પરાક્રમ જતું રહેશે.

आयुर्नश्यति पश्यतां प्रतिदिनं याति क्षयं यौवनम् ।

मस्थायान्ति गताः न चापिदिवसाः कालो जगद् भूतकः ।
कस्मीस्तोय तरंग भंगचपला विचुचलं जीवनम् ।

જે પ્રમાણે ધડામાંથી ધીરે ધીરે બહું પાણી ઝમી જાય છે-
નિકળી જાય છે તે પ્રમાણે મ્હારૂં આયુષ્ય જતું રહે છે. દરરોજ
મ્હારી જીવાની નષ્ટ થતી જાય છે.

“ यह जग बुलबुझा है पानीका ।

मेरा क्या मरौंसा है जिन्दगानीका ॥

મ્હારી જીવાનીના જે દિવસો જતા રહે છે તે ફરી અનેક
ચતથી પણ પાછા આવનાર નથી. મૃત્યુ રાત્રિદિવસ સર્વને ખાધાંજ
કરે છે, લક્ષ્મી પાણીના પરપોટાના સમાન છે, અને આ જમત
વિજળીના ઝમકારાના જેવું છે. મોતના મુખમાંથી કોઈ બચાવી
શકે તેમ નથી-તહેવો દ્રષ્ટિ નીચે પણ આવતો નથી.

न मन्त्रं न तपो न दानं न मित्राणि न बान्धवाः ।

अकनुवन्ति परिव्रातुं नरं कालेन पीडितम् ॥

મન્ત્ર, તપ, ડાન, મિત્ર, કોઈ બંધાઓ બન્ધુ, કુટુંબીજન
વગેરેમાંથી એક પણ મૃત્યુથી પીડા પામતા મનુષ્યની રક્ષા કરી
શકે તેમ નથી.

બીરમ અને અજીન જેવા મ્હોટા મહારથીઓને પણ મૃત્યુ
ખાઈ ગયું તો મ્હારો શેષ હિસાબ !

मातुलो यस्य गोविन्दः पिता यस्य धनञ्जयः ।

सोऽपिकाळ वसंमत्तः कालोहि हुरतिक्रमः ॥

જે અભિમન્યુના મામા ત્રીકૃષ્ણ હતા અને જેના પિતા બહાદુર-
દુર-ધનુર્ધારી અજીન હતા ત્યેને, પણ મૃત્યુને વશ થવું પડ્યું. મૃત્યુ

એ ધણુંજ બલવાન છે.

આયુષઃ સ્વપ્નમાદાય રવિરસ્તં ગમિष્યતિ ।

આજે સૂર્ય ઉગ્યો છે તો તે મહારા જીવનનો એક દિવસ લઈને ઝપાટાખંધ અસ્ત થઈ જશે. અથવા મહારા જીવનના એક મોત્રીનો એક કકડો લઈને કેવો આશ્વો જાય છે ।

મહાબલોન પશ્ય મહાઽનુભાવાન્

પશાસ્ય શૂર્મિ ધનધાન્યપૂર્ણામ્ ।

રાજ્યાગિ હિત્વા વિપુલાંશ્ચ ભોગાન્

ગતા નરેન્દ્રા વશમન્તકસ્ય ॥

ઓ દેવી ! તું સાંભળ, મોટા મોટા શરીર મહાનુભાવ-મોટા મોટા દીર્ઘદર્શી મહાપુરુષ મંડલના રાજાઓ, મહારાજાઓ, નરેન્દ્ર-ધનધાન્ય ભરપૂર એવી પૃથ્વી હોના ઉપર રાજ્ય ચલાવનારા વગેરે દરેક પોતપોતાનાં રાજ્ય તથા વૈભવને લઈને મૃત્યુના મુખમાં ચાલ્યાં ગયાં. ત્યારા આપેલા સામાનો-વસ્તુઓએ તે વખતે હોમની કાંઈ નહીં જેવી પણ રક્ષા ન કરી.

ચેતોહરા યુવતયઃ સ્વજનોઽનુકુલઃ ।

સદ્ વાન્ધવાઃ પ્રણતિ ગર્ભ મિરશ્ચ મૃત્યાઃ ॥

ગર્જન્તિ દક્ષિનિવહાસ્તરલાસ્તુરંગિઃ ।

સમ્પીઢને નયનયોર્નહિ ક્ષિત્તિષ્ઠિ ॥

મનને આસહ્ય આપે તેવી સ્ત્રીઓ અને મુઠ્ઠા

કુલીન પ્રતિમન્ધુઓ અને નમ્રતાપૂર્વક ગમ્ભીર અર્થ સહિત
વચન બોલનારા સેવકો, મ્હોટા મ્હોટા દાંત જેના છે એવા હાથી-
ઓની હારો (લાઇનો) અને બાણના નેટલા વેગથી ચાલનારા
ચંચલ અથ કે જેઓ હણુહણાટ કરી મૂકે છે તે વગેરે સામાન
ઓ દેવી ! ત્હારો આપેશો મ્હારી પાસે મોખૂં છે. પણ એ સપણું
નકામું છે. ઓ દેવી ! ત્હેં જે મ્હને ચિરજીવનની સાત્તવ આપી છે:—

नलिनीदलगत जलमति तरलम्

तदवज्जीवितमतिशय चपलम् ।

જે પ્રમાણે કમલની એક પાંખડી ઉપર પાણીનું એક મિન્દુ
સ્થિરતા પકડીને રહી શકતુ નથી તે પ્રમાણે મ્હારૂં જીવન અસ્થિર
અને ચંચલ છે.

क्षणादुत्पद्यन्ते विलयमपि यान्ति क्षणमपि ।

न केऽपि स्थातारः सुरगिरिपयोधि प्रभृतयः ॥

જે જે પદાર્થ તું મ્હને આપવાને ઇચ્છે છે તેનો એક ક્ષણમાં
પેદા થાય છે અને ક્ષણમાં નાશ પામે છે પહાડ, નદી, સરોવર વ-
ગેરે ત્હારા આપેશા નેટલા પદાર્થ છે તે સ્થિર રહ્યા હોય તેવું કોઈ
પ્રજ્ઞ બતાવી નથી શકતું.

अवश्यं धातारचिरतर मुषित्वापि विषयाः

वियोगे को भवेत्यजति न जनो यत्स्वयममुन

ब्रजन्तः स्वातन्त्र्यादतुल परितापाय मनसः ।

स्वयं तस्मां ह्येते क्षમमुस्वयનन्तं विदधसि ॥

ઓ દેવી ! ધણાં માંખા વપ્ત સુધી આ વિષય બોગ મહારી
પામે રહે તોપણુ લેનાથી જુદા પડતી વખતે શોક અને દુઃખનું થયતું.
જ્યારે આમ છે ત્યારે હું પડેલેથી લેને કેમ ન લ્યજી દઉં, અને
જ્યારે તે લેતી મેળે આવી જશે ત્યારે મહને અનેક પ્રકારના તાવ
અને દુઃખ દઈને ચલી જશે અને જો હું પડેલેથીજ લેને લ્યજી દઉં
તો મહને સર્વ સુખ અને મહાશાન્તિ મળશે.

પુરંદર સહસ્રાણિ ચક્રવર્તિ શતાનિચ ।

નિર્વાપિતાનિ કાલેન પ્રદીપાશ્ચ વાયુના ॥

જે પ્રમાણે પવન દીવાને શાન્ત કરે છે-પ્રગ્ભરી તામે છે તે
પ્રમાણે હજારો ઇન્દ્ર, સંકટો ચક્રવર્તી રાજાઓને મત્યુએ ખાકમાં
મિલાવી દીધા તો મહારે શેા હિસાબ.

કોટયો બ્રહ્મગા યાતાઃ ગતાઃ સર્ગ પરંપરાઃ ।

પ્રયાતાઃ પાંસુવદમૂપાઃકા ધૃતિર્મમ જીવને ॥

બ્રહ્માની સૃષ્ટિ રચના એક પછી બીજી એમ કરોડો થઈ પણુ
તે બધી આવી ગઈ. જે પ્રમાણે ધૃતના રજકણો ઉડે છે તે પ્રમાણે
રાજાઓ પણુ અહીં ઉડી ગયા તો મહારા જેવાની તો ગણુનીજ શો ?

સ્વરૂપં શરીરં નવીનં કન્નવં ધનં મેરુતુલયં વચશ્ચારુ ચિત્રમ્ ।

દરેરન્ધ્રપદમે મનશ્ચેશ્ચ લગ્નં તતઃ કિં તતઃ કિં તતઃ પકિમ્ ॥

જે નરનારીનું મન પરમ પિતાના અણુ કમલોમાં સ્નેહ સુક્ત
ન મુકાયું તો તેથી શું ? તેથી શું ? તેથી શું ? તે નરનારીને ધિષ્ઠાઈ છે.
બસેને તે જુવાન વધારે સુંદર હોય બસેને લેણે ધરમાં ધનના પવન જે-

ટકા ઢમલા કીધા હોય, અને તેની પત્નિ તેના ઉપર ભાવ રાખતી હોય તોપણ હરિ ભક્તિ વિના તેનું જીવન વ્યર્થ છે.

जीवन्तं मृतवन्मन्ये दोहिनं भक्ति वर्जितम् ।

मृतोऽपि भक्ति संयुक्तो दीर्घजीवीन संशयः ॥

પ્રભુ ભક્તિ વિહીન મનુષ્યો જીવતા હોવા છતાં મરેલા છે; પણ જે મનુષ્ય ભક્તિ કરતાં કરતાં દેહ ત્યાગ કરે છે તેનો જન્મારો સંશય થાય છે અને અનન્ત જીવન પ્રાપ્ત કરે છે.

ઓ દેવી ! તેં મહને સુંદર સ્ત્રીઓ તથા નાયિકાઓની લાલચ આપી તેનો પણ થોડો જવાબ સાંભળી લે,

धनेषु जीवितव्येषु स्त्रीषु भोजनवृत्तिषु ।

अवृत्ता मानवाः सर्वे याता यास्यन्ति यान्ति च ॥

ધન, જીવન, ભોજન, અને સ્ત્રીઓ, સુખાદિની અન્દર સર્વ નરનારી અનૃત્ત થઈને મૃત્યુને વશ થયા, થશે અને મૃત્યુને વશ થાય છે અને હમેશાં તૃષ્ણાનો અગ્નિ સળગ્યા કરે છે.

यत्पृथिव्यां ब्राह्मियवं हिरण्यं पशवः स्त्रियः ।

नालमेकस्य तत्सर्वमिति पश्यन्न मुह्यति ॥

આ પૃથ્વી ઉપર જે કંઈ અન્ન છે, સુવર્ણાદિધાતુ, હાથી, બાગ, બગીચા કોઠી, બંગલા, વસ્ત્ર, ભૂષણ, અન્ન, સારીસ્ત્રીઓ; એ બધું એક મનુષ્યને તૃપ્ત નથી કરી શકતું. એ બધું જેઓ જુએ છે અને વિચારે છે તેઓ કોઈ દિવસ તહારી કપટ બળમાં સપડાશે નહીં.

“ કરૂપં સ્થિતં તનુમૃતાં તનુભિસ્તતઃ કિમ્ ”

આ શરીરથી હું જો કદાચ પર્યંત જીવું તો તેથી શું. અનન્ત જીવન પણ ઈશ્વર ભક્તિ વિના વ્યર્થ છે.

યદા મેરુઃ શ્રીમાન્નિપતતિ યુગાન્તાગ્નિનિહતઃ

સમુદ્રાઃ શુષ્યન્તિ પ્રચુરનિકરગ્રાહનિલયાઃ ।

ધરા ગચ્છત્યન્તં ધરણિધરપાદૈરપિ ધૃતા

શરીરે કા વાર્તા કરિકલભકર્ણાગ્ર ચપલે ॥

એક દિવસ મેરુ પર્વત પણ ચૂર્ણ-કુકડા થઈ જશે, મોટા મોટા મગરમચ્છોનું નિવાસસ્થાન મહાન્ જલનિધિ સમુદ્ર પણ સુકાઈ જશે, પર્વતોથી બરપૂર પૃથ્વી પણ નાશ થઈ જશે, સારે હાથીના કાનના અગ્રભાગ સમાન ચંચલ મહારા જીવનનો તથા શરીરનો શો હિમાય !

આયુર્વર્ણશનં નૃણાં પરિમિતં રાત્રૌ તદર્થં ગતમ્ ।

તસ્યાર્ધસ્ય પરસ્ય ચાર્ધમપરં બાલત્વવૃદ્ધત્વયોઃ ॥

શેષં વ્યાધિશ્રિયોમદુઃસ્વસઙ્કિતં સેવાદિભિર્નીયતે ।

જાંઘે વારિ તરંમ ચશ્ચલતરે સૌરવ્યં કુતઃ પ્રાણિનામ્ ॥

પહેલાં મનુષ્યનું આયુષ્ય ૧૦૦ વર્ષનું છે તેમાંથી ૫૦ નિદ્રા તથા રાત્રિમાં જતાં રહે છે. ફરી પર્યાસના ત્રણ ભાગ કરેતો તે ત્રણ ભાગમાં પહેલો બાલપણમાં જતો રહેછે, બીજો વૃદ્ધાવસ્થામાં જતો રહે છે અને જે બાકીનો ભાગ વધ્યો તે ખિમારી, વિયોગ, દુઃખ,

પુર સેવા, વૈર, વિરોધ, લડાઈ, ટોટો, ચિન્તા, શોક, હાનિ લાભ આદિ અનેક કલેશોમાં જતો રહે છે. જો સૌ વર્ષનું આયુષ્ય હોય તો પણ હિમાળ્ય ગબ્બાથી માલુમ પડે છે કે સુખના દિવસો ઘણા થોડા-નહીં જેવાજ જડી આવે છે. પાણીની લહરી-મોગ્નના જેવું આ જીવન છે. તેથી પ્રભુ ભક્તિ, પ્રભુ પ્રેમ વિના પ્રાપ્તિને સુખ ક્યાં છે ? !

“ વ્યાધીવ મૃત્યુસ્તિષ્ઠતિ ”

વાયિક્ષી-સિંહણી સમાન મૃત્યુ જો !! રચું છે કે જો વખત પ્રમાણે મ્હારા હવનો છીનવી લેશે. આં જો દેવી ! તે વખતે તારાં આપેલાં સર્વ સાધનો (સામાન) વગેરે ગામનું અડીજ રહી જશે. અને તારો આપેલો સામાન કંઈપણ કાચ નહીં કરી શકે. અને તંદના વિયોગ અગ્નિથી હમેશાં મ્હાડું હલ્લ જળ્યા કરશે; રોગ, શોક, પાપ, તાપ તથા અનેક પ્રકારનાં દુઃખ વગેરે સર્વે તે વખતે સાથે મ્હારા ઉપર ટૂટી પડશે.

અર્થ દર્શાવું છે કે—

રોગશોકપરીતાપવન્ધન વ્યમનાનિ ચ ।

આત્માપરાધવૃક્ષસ્ય ફલાન્યેતાનિ દેહિનામ્ ॥

તારાં આપેલાં વિવિધ સુખમાં આસક્ત થઈ ને ત્હેમાં ફસાઈ તો મ્હારો આત્મા પ્રભુથી વિમુખ થઈને અનેક અપરાધોમાં પડી જશે. આ અપરાધ રૂપી વૃક્ષને રોગ, શોક, પાપ, તાપ અને દુર્વૃત્તિ-આદિ ફળ છે; અને તેથી મ્હારો આત્મા જલ્દીન થઈ જશે અને ત્યારે પરમ નિતાની ભક્તિ, તંદના ઉપર વિશ્વાસ, પ્રભુ સેવા, પરોપકાર વગેરે કંઈ પણ નહીં બની શકે. હે દેવી ! તારા હાથી ઘોડા, સગ

રંમ, રાજા પાટ વગેરે ત્હમે ત્હમારે માટે અગર ત્હમારા સેવકોને માટે સંમંહી રાખો; અથવા જે મનુષ્યો ત્હમારી જાલમાં ફસાય તેમને માટે આ સર્વ સાધનો રાખી મૂકો. ઓ દેવી ! જેની એવી ઇચ્છા હોય તે ત્હમારા સેવક થઈ શકે છે.

बद्धस्था ये शरीरेषु बद्धमथा जगतिस्थितौ ।

त्रान्मोहमदिरोन्મत्तान् धिग्धिगस्तु पुनः पुनः ॥

મોહ રુપ મહીરા પાન કરીને ઉન્મત્ત શરીરો અથવા આ જગત રૂપી જગત હમૈશાં રહે તેવું છે એવો દૃઢ વિશ્વાસ કરે અને આ સંસાર જગત છે એવું જાણી ને ત્હમાં જે ફસાય છે એવા ત્હારા સેવકોને વારંવાર ધિક્કાર છે. હવે હું ત્હને વંચારે શું કરું, આ બધાં ત્હારાં સાધનો ત્હારા સેવકોને સુખદાયી છે. ઓ કુમતિ ! ત્હને ધન દોલતની લાલચ બતાવી છે તો તે વિશે એવું કહેવામાં આવે છે કે:—

“ न वित्तेन तर्पणीयो मनुष्यः ।

ધનથી કોઈ મનુષ્યને તૃપ્તિ થતી નથી.

पृथिवीन्वनपूर्णां चेदिमां सागरमेखलाम् ।

प्राप्नोपि पुनरप्येष स्वर्गमिच्छन्ति नित्यशः ॥

સમુદ્રાન્ત પૃથિવીનું રાજ્ય મને તોપણ એ મનુષ્ય ત્હેના ઉપર આશ્ચર્ય બતાવીને સ્વર્ગ મેળવવાની ઇચ્છા કરે છે.

द्रव्येण जायते कामः क्रोधो द्रव्येण जायते ।

द्रव्येण जायते लोभो मोहो द्रव्येण जायते ॥

ઓ દેવી ! તારા આપેલા ધનથી કામ ક્રોધ મોહાદિ અનેક દોષ પેદા થાય છે.

અમૃતત્વસ્ય મોક્ષસ્ય વિત્તેનાશાન ચાસ્તિ ચ ।

ઓ કુમતિ ! તારા આપેલા ધનથી મ્હારે કદી પણ આશા ન રાખવી કે અમૃતસ્વરૂપ મોક્ષ ક્રોધ પણ દીવસ મળે ઓ કુમતિ ! તહે મ્હને વારાંગના (નાયિકાઓ) પણ આપવાનું કશું હતું. એવી હમ્મકી વાતો ઉચ્ચારતાં તહેને જરા પણ શરમ ન આવી ?

વેદ્યાઽસૌ મદનજ્વાલા રૂપેન્ધનં સમેધિતા ।

કામિ ભિર્યન્ન હૂયતે યૌવનાનિ ધનાનિ ચ ॥

વારાંગના એ એક અગ્નિકુંડ છે કે જેની અંદર અનેક પ્રકારની જવાહરાઓ નિકળે છે. અને સુંદર સ્વરૂપ એ તહેનાં ઈંધન-બળ-તણુ છે. અને તહેની અંદર કામી મનુષ્ય ધર્મ, ધન યૌવન, આરાગ્યતા, આયુષ્ય, મુયશ, તેજ, બલ અને ભજન પૂજા અને દાન પુણ્ય વગેરેને મોહાન્ધ થઇ તે અગ્નિકુંડમાં હામે છે.

एता हसन्ति च रुदन्ति च वित्तहेतो-

विश्वासयन्ति पुरुषान्न च विश्वसन्ति ।

तस्मान्नरेण कुलशीलसमन्वितेन

वेदयाः स्मशान घटिका इव वर्जनीयाः ॥

વારાંગના પત્રમાં હમે છે અને પત્રમાં રહે છે; અને ધનને માટે પુરુષ વર્ગ ઉપર પોતાનો વિશ્વાસ બતાવે છે; પણ પુરુષ ઉપર વિશ્વાસ

કરતી નથી આ કરાણી જે ધર્માત્માઓ છે, કુલીન મહાત્માઓ છે, તે વારાંગનાઓનાં ધરને મથાણુ ઘડેા સમજીને તે વારાંગનાઓને સંધ કરતા નથી.

તપોવ્રતયશો વિદ્યા કુલીનત્વં દમોયમઃ ।

છિયન્તે વેશ્યયા મયઃ કુટારેણ લતા યથા ॥

જ્ઞાન, ધ્યાન, વિચાર, તપ, જપ, બ્રહ્મચર્યાદિવ્રત, માન, પ્રતિષ્ઠા, સુયશ, વિદ્યા, કુલીનતા, નિયમ અને જીવન વગેરે જે પ્રમાણે કુઢાડેા પ્રવૃત્તિન સુંદર વસ્ત્રિને કાપી નાખે છે તે પ્રમાણે વારાંગના તન, મન, ધન, ધર્મ, વ્રત, આયુષ, આરોગ્યતા, સુયશ, માન, તપ અને બ્રહ્મચર્યાદિ વ્રતનું ખાંડન કરી નાખે છે.

ઓ દેવી ! આવી વસ્તુઓને ત્હને ત્હમારા સેવકોને માટે મંચડી રાખેા, જે પ્રભુ બક્ષિત વિહીન થઇને એ વસ્તુઓનું મહણુ કરશે અ-
ચર ત્હારેા જ્ઞાત્રેા રોહી બનીને વારાંગનાને પોતાનું ધન, ધર્મ, તન, મન, સુયશ જીવનને આપી દેશે અને ત્હને બદલે ત્હેની પાસેથી, રોગ, બદનામી લેશે અને આખરે નરક પ્રાપ્ત કરશે.

ઓ દેવી ! ત્હમે જ્ઞેનાદ્ય શરાબની પાણુ લાલચ ખતરાતી હતી.

અયુક્તં વહુ ભાષન્તે યત્ર કુત્રાપિ શેરતે ।

નમ્નાવિસિપ્યમાત્રામિ કાલકાઙ્ગ મથપાઃ

અગ્રેષ્ઠ વચન બોલનાં (લવણ), * * * * વચ્ચે લાગ કરીને નમ મર્દ જપું, આલકના જેવું, થઇ જપું વગેરે વગેરે રક્ત મદિરાનાજ પ્રતાપ છે.

મત્તો હિનસ્તિ સર્વમિથ્યા પ્રલપતિ હિ વિકલયા બુદ્ધયા ।
માતરમપિ કામયતે સાવજ્ઞં મચ્ચપાનમત્તઃ સન્ ॥

નરોળાછ સર્વને મારવાની તયારી કરે છે. મિથ્યા બકવાદ કરે છે અને વ્યાકુલ થઈ જઈને માતાનું પણ કામબુદ્ધિથી અપમાન કરવા આહ્વે છે.

યત્પીત્વ ગુરવેઽપિ કુપ્યતિ વિના હેતોસ્તથા રોદિતિ ।
શ્રાન્તિં યાતિ કરોતિ સાહવમપિ વ્યાધેર્ભવસાસદમ્ ॥
કૌર્પીનં વિવૃણોતિલોકપુરતોપ્યુન્મત્તવચ્છેદતે ।
તલ્લજ્જાપરિપન્થિમોહનનનં મયં ન પેયં બુધૈઃ ॥

ઓ દેવી ! જેનું પાનકરીને નરનારી ગુરની ઉપર પણ ક્રોધ કરે છે, કારણ વિના રહન શરૂ કરે છે, અને અનેક જાગ્રમમાં પડી જાય છે અને તેના સર્વનો નાશ કરી દે છે, વિચાર ક્રીધા શિવાય કામ કરી બેસે છે અને અનેક પ્રકારના રોગોનું સ્થાન બની જાય છે.
* * * આ કારણથી મુલિવાન મનુષ્યો ઓળી લજ્જા અને ધર્મને હરણ કરવા વાળા અને અજ્ઞાન ને પગ કરનાર શરાબનું પાન કર્યું ઉચિત નથી તેટલું માને છે.

ચિત્તે શ્રાન્તિર્જાયતે મચ્ચપાનાદ્ શ્રાન્તે ચિત્તે પાપચર્યામુપૈતિ ।
પાપં કૃત્વા દુર્ગતિં યાન્તિ મૃદાસ્તસ્માન્મયં નૈવ પેયં ન પેયમ્ ॥

શરાબ પીવાથી ચિત્તમાં શ્રાન્તિ થાય છે. ચિત્ત શ્રાન્ત થવાથી પાપ કરવાનું શરૂ થાય છે. જ્યારે પાપ ક્રીડું ભારે તેજ વખતે મુર્ખ

બોકો દુર્મતિ પ્રાપ્ત કરે છે; એ કારણથી યરાગ હું કદાપિ નહીં પીડું,
કદાપિ નહીં પીડું.

ઓ દેવી ! કોઈ પણ રીતે તારી આપેલી લાઙ્ગ્યો છતાં હું સં-
સારમાં આવી શકતો નથી; જે પદાર્થોનું-જે વિષય સુખોનું તું નામ
આપે છે અને મહેને ફસાવવા હચ્છે છે તે બધાથી હું સાવચેત રહ્યો
છું. કારણકે એવી વસ્તુઓના ભોગથી મહાઈ હૃદય વધારે અને વધારે
તૃપ્તિ રૂપી અગ્નિથી સળગ્યા ન કરે.

यथैव वृद्धगोःकाले वर्धमानस्य वर्धते ।

तथैव तृष्णा भोगेन वर्धमानेन वर्धते ॥

જે પ્રમાણે ન્હાની વાછડીનાં શિંયડાં ન્હાનાં હોય છે, એ
જેમ જેમ તે મોટી મોટી થતી જાય છે તેમ તેમ તે શિંયડાં પણ
મોટાં થતાં જાય છે તે પ્રમાણે, જેમ જેમ હું ભોગ ભોગવતો જાઉં
તેમ તેમ મહારો તૃષ્ણારૂપી અગ્નિ વધતો જાય; એ વધતી જતી
તૃષ્ણા શું નથી કરી શકતી ? !

अपि मेरूपमं प्राज्ञमापि शूरपतिस्थिरम् ।

तृणीकरोति तृष्णैका निमेषेण नरोत्तमम् ॥

સુમેરુ પર્વતના સમાન હિંચા હોદા વાળા વિદ્વાન માણુષો, શૂર-
વીર કે જેમનો સ્વભાવ અચ્ચલ છે, પુરુષોની અન્દર ઉત્તમમાં ઉત્તમ
પુરુષોને પણ તૃષ્ણા એક તણુખાની બરાબર કરી નાખે છે. ઓ
દેવી ! એ મહેન જરો નજર મહારી આંખથી જોયું છે.

बलिभिर्मुखमाक्रान्तं पलितैरंकितं शिरः ।

मात्राणि शिथिलायन्ते तृष्णैका तरुणायते ॥

અરે! મનુષ્યોને વૃદ્ધાવસ્થા પણ આવી ગઈ, મ્હોં ઉપર કરચલીઓ પડી ગઈ, માથાના વાળ બધા સંકેત થઈ ગયા, અને આખાશરીરના બધા અવયવો સિધિસ થઈ ગયા પણ તૃણ્યા એકલી પહેલાંથી પણ વધારે યુવાન થતી માલૂમ પડે છે. (જોઈ)

जीर्यते जीर्यतः केशा दंता जीर्यन्ति जीर्यतः ।

जीर्यतश्चक्षुषी श्रोत्रे तृष्णैका तरुणायते ॥

વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે બધા વાળ સંકેત થઈ ગયા, બધા દાંત પડી ગયા, આંખમાં જોવાની શક્તિ ન રહી, કાનમાં સાંભળવાની શક્તિ ન રહી, પણ વિષય યુગ્મોને લીધે તૃણ્યા એકલી પિદ્માચીનીની માફક યુવાન થતી માલૂમ પડી.

સાધુ પુરોષો પણ કહ્યું છે કે-

भोगा न भुक्ता वयमेव भुक्तास्तपो न तप्तं वयमेव तप्ताः ।

कालो न यातो वयमेव यातातृष्णा न जीर्णा वयमेव जीर्णाः ॥

મ્હને એવો વિચાર આવતો કે હું ભોગ ભોગથી રચાયું પર-
ન્તુ મ્હને તો ભોગ નહીં ભોગવે અને ભોગવો સામાન તો સ્ત્રી
વગેરે, વિષયોથી भरपूर વસ્તુઓથી બનેલો છે, અને વિષયોએ મ્હનેજ
ભોગથી લીધો. મ્હને એવી ખચર હતી કે હું તપ કરું છું, પણ મ્હોં
તો તપન કીર્તિ પણ તપે મ્હને તાલી તપાવી દીધો. મ્હને એવી ખ-
ચર હતી કે હું કાલ અતિત કરું છું. પણ કાલનો રાત્રિ દિન તેમોને
તેમો બલવાન રહ્યો પણ હું ધીમે ધીમે ક્ષિણ થતા લાગ્યો. અને હું
વૃદ્ધ થયો પણ તૃણ્યા તો એનીને એવી રહી-વૃદ્ધ ન થઈ.

ઓ દેવી ! તમે એવું પણ કહ્યું હતું કે “ત્હારી આ નવ જુવાની છે અને આ વખત ત્હારે સંસારનાં સુખ ભોગવવાનો વખત છે. ત્હોનો ઉત્તર પણ સાંભળી લેવા મહેરબાની કરશો.

न जातु कामः कामानामुपभोगेन क्षाम्यति ।

हविषा कृष्णवर्त्मैव भूय एवाभिवर्धने ॥

જે પ્રભાગે અમિમાં હી વગેરે પદાર્થો નાખવાથી તે પુનઃ જન્મ નથી પણ વચારે પ્રત્યક્ષિત થાય છે તે પ્રભાગે કામનાઓ પૂર્ણ કરવાથી કોઈ દિવસ તૃપ્તિ ઓછી થતી નથી. ઓ દેવી ! એ વિષયોથી મ્હને કોઈ પણ પ્રકારની શાન્તિ મળતી નથી; પરંતુ એની જુદાઈના વિયોગ અગ્નિ એ મ્હને બાળીને ખાક કરી નાખ્યો. ઓ કુમતિ ! ત્હારા આવેશ પદાર્થોના સ્વાદમાવથી રોગ, શોક, ચિન્તા, પરાધિનતા, બય તથા બેચેની વગેરે મ્હને પ્રાપ્ત થયાં. અને તેથી મ્હે આગળથી નિશ્ચય કરી દીધો કે વિષયમુખ કોઈપણ પ્રકારની જ્ઞાન્તિની તૃપ્તિ અને ખરી શાન્તિ નહીં આવી શકે આથી હું ત્હારા આશ્રય નિચે આવનાર નથી.

ઓ કુમતિ ! ત્હારી શું એ ઇચ્છા છે કે હું મ્હારી જુવાનીમાં કોઈપણ પ્રકારો પરાપકાર અગર પ્રમુખક્ષિત ન કરું ? ઓ ત્હારી શું એ ઇચ્છા છે કે હું મ્હારી રત્નના જે ॥ ચતેજ પુત્રાવસ્થાને પણ ઓત્તી માફક (ખાઈ પીને રાત્રિદિવસ) સ્વચ્છંદે મ્હાલ્યા કરું ?

युवैव धर्मशीलः स्वादानित्यं खलु जीवितम् ।

कोदिमानाति कर्षाय द्रव्यफालो भविष्यति ॥

મનુષ્ય યુવાવસ્થામાં પણ ધર્મશીલ થઈ શકે છે । જીવનનું શું કેટલું છે ? આપણામાં કાને ખબર છે કે કાલે કાલુ જીવનું રહેશે અને કાલુ મૃત્યુવશ થઈ જશે.

અસ્થિરં જીવિતં લોકે હાસ્થિરે ધનયૌવને ।

અસ્થિરાઃ પુત્રદારાશ્ચ ભક્તિ કીર્તિં દ્વયં સ્થિરમ્ ॥

આલોકમાં પ્રભુભક્તિ અને સુખશ એ બે સિવાય જીવ, ધન, યૌવન, પુત્ર, અને સ્ત્રી આદિ દરેક પદાર્થ સ્થિર નથી—એટલે નાશ-વન્ત છે. અને મનુષ્ય ધારે, તો યૌવનકાલમાં પણ હૃદયને પ્રભુભક્તિ તરફ વાળી શકાય તેમ છે. યૌવનકાલમાં તૃપ્તિઓ ઘણી હોય છે; અને તેને સફળ કરવાને મનુષ્ય હજારો દેવતાની સેવા કરે છે. એ વખતે મહાન્ પવિત્ર મંગળ બાવ તેના હૃદયમાં પ્રકૃષ્ટિત થાય છે. કે જેની સુમન્ધી ચારે તરફ ફેલાય છે અને આખા સંસારનું કલ્યાણ કરે છે અને પવિત્ર બનાવે છે. અશ્વમેધ । જે હું આ યુવાવસ્થામાં વિધવાના મ્હોટા ઝરામાં ધસડાયો, અને એ કુમતિદેવી । ત્હારી યુક્તામગ્નીરી કરવા લાગ્યો, અને ત્હારી જાગમાં ફસાયો તો. યોગ દિવસોમાં ધીરે ધીરે નેન, તપ, બ્રજ, અને ઉત્સાહાદિ સર્વ જવાનું.

નૌયુવાન પુરુષોને માટે, સંસારની સેવાને માટે, પ્રાણ પશુ અર્પણ કરવો એ શું કઠિન કામ છે ? ।

જે હું ધર્મબલ અને ધર્મ ઉત્સાહની સાથે મ્હારા આત્માને બલવાન ન કરું અને ત્હારી આપેલી વસ્તુઓનો અથવા ત્હારા પરીવારનો હાસ થઈને ફક્ત આહાર, સ્ત્રી, પુત્ર, વગેરેના સુખાદિમાંજ મત રહું તો મ્હારો આત્મા કોઈપણ પ્રકારે નહીં પણ દરેક બાબ-

તમાં પરતન્નજ થઈ જવાનો. અને તેથી મહેને સ્વપ્નમાં પણ સુખ મળવું દર્શન થઈ પડવાનું. જે મનુષ્યો સ્વેચ્છાચારી થઈને કેવળ વિષય અનુરાગમાં પોતાના જીવનની ખરાબ કરે છે તેઓને દુઃખવસ્થા વડેલી આવે છે. આ તે મનુષ્યનું શરીર, ઇન્દ્રિયો આ પીછે શ- ક્ષિઓને ક્ષીણ કરી નાખે છે. મહાત્ પ્રમળ વિષયનૃષ્ણા અને પાપ લાલસા તે મનુષ્યના આત્માને હમેશાં સળગાવી મૂકે છે. અરસોસ ! તે વખતે તે દુઃખ મનુષ્યના હૃદયમાં નરક (દોષખ) ની આગ (નો અગ્નિ) શું નહીં સળગાવી મુક્તિ હોય ? અરસોસ ! ઓ માનવ- જનુઓ ! તમારે તો ઋષિ સ્વરૂપ ધારણ કરીને જન્મતના ઉદ્ધારક બનવું જોઈએ. માતા પિતા આ ગુરૂની સેવા કરી જોઈએ, અને હનરો પૂવાન પૂરોને તો સારા સત્યના ઉપદેશદ્વારા પ્રમુષ્ણેમ પ્રમુ- ભક્તિ રૂપી શીતલ ગંગાની અન્દર સ્નાન કરાવવું જોઈએ; આ હનરો નર નારિયોને સુખશાન્તિનો માર્ગ બતાવવો જોઈએ. અ- રસોસ ! અરે ઓ કુમતિદેવી ! તારા આ ખરાબ દ્રષ્ટાન્તથી ધર્મો- ત્માઓનું પણ મન વિચલિત નિરસાહિત, ચત્રાપમાન, કમહિમ્મત થઈ જાય છે. ઓ કુમતિ દેવી ! તું શું નિર્વજન છે ? ! ઓ જ- નુઓ ! તૃષ્ણાથી ભરેલું જીવન ગાળવું એ સ્વર્ગીય જીવન નહિ પણ નારકી મનુષ્યોનું જીવન છે.

જે મનુષ્ય તૃષ્ણાથી ભરપૂર હોય અને તેજ અવસ્થામાં તે દેહસાગ કરે તો તેના હૃદયમાં એક અગ્નિ તો જુગલે ન હોય અને બીજો નર- કનો અગ્નિ પ્રજ્વલિત થાય છે. અને આ અગ્નિ કોણ શાન્ત પાડી શકે તેમ છે ? ! અરે તે વખતે તેના ઉપર શાન્તિ જણ કોણ સિં- ઘશે ! ઓ પરમ પિતા ! કૃપા કરીને આવી પીડા, આપું કદ કોઈ

પણ મહાપાપીમાં પાપી મનુષ્યને પણ ન આપીશ. ઓ કુમતિ દેવી ! હું તારા બતાવેલા કુટિલ રસ્તાપર કોઇ દીવસ નહીં ચાલું. અને જે તારી પાસે કોઈ એવું અમુલ્ય રત્ન સાદશ હોય કે જેથી હું બધાનો સ્નેહી બનું, આખી દુનિયાંની સેવા કરી શકું અને કૃતાર્થ થઈ જાઉં તો તે મ્હને આપ, અને તેથી હું સર્વદા તારો દાસ થઈને રહીશ. આવાં આવાં પ્રભાવશાલી વચન તથા સત્ય ઉપદેશ સાંભળીને અને પરમ પવિત્ર હૃદયના બાવોને જાણીને કુમતિ દેવીએ મૌન ધારણ કર્યું અને વિચાર્યુંકે અહીં હું નહીં ફાવી શકું. તે તેથી આ યુવાન સત્યેશને લાંબ-છોડી દઈને લાંથી ચાલી ગઈ. જે વખતે કુમતિએ ઉપદેશ દેવાનો શરૂ કર્યો હતો તે વખતે સુમતિદેવી પોતાનું અપમાન થયું સમજીને લાંથી દૂર થઈ હતી, તેથી આ જિજ્ઞાસુ યુવાન સત્યેશ અહીં એકલો રહી ગયો. રાત અંધારી હતી, સર્વ સ્થાને અન્ધકાર છવાઈ રહ્યો હતો, આવું જોઈને તે યુવાન ધમરાઈ ગયો અને કહેવા લાગ્યો કે અરે ! હું ક્યાં જાઉં ! કોનો આશ્રમ લેઉં !

“ કિં કર્તવ્ય વિમૂઢ ” હવે શું કરું ? સાંસારિક વિષયો તો સારહીન છે-દુઃખરૂપ છે, માટે તે સાધુ પુરૂષે ત્યજવા જેવા છે પરંતુ હૃદય મંદિરની અંદર ઇશ્વર પ્રેમ ઇશ્વર ભક્તિનો અભાવ થયો છે. આવી સ્થિતિમાં શું કરવું ? કયી વસ્તુને મ્હાઈ લક્ષ્ય ઠરાવવું ! એ મ્હને કંઈ પણ સુઝ પડતી નથી. મ્હને એવી પ્રતિત થાય છે કે સંસારની વિષય વાસના ગણાણુ (સ્મશાન) ના જેવી બયાનક છે. આવી સ્થિતિ છે તેથી મ્હને સંસારમાં પણ શું સુખ મળવાનું છે ? અને ઇશ્વર ભક્તિ કરવાથી કંઈક સુખ પણ મળવું હતું, મ્હને કોઈ એવું નથી કહેવું કે આ રીતે કરવાથી પરમદયાળું પિતાનું દર્શન થશે-

તે મળશે. આવા સંકલ્પ વિકલ્પોમાં સત્યેશનું મન યાકુલ બાકુલ થઈ રહ્યું હતું. એ વખતે આગુબાબૂ કુરંગો ફરતાં હતાં અને પક્ષિઓ હર્ષથી ઉડતાં હતાં પણ સત્યેશની ચિન્તા તેથી ઓછી થઈ નહીં. અને આવી સ્થિતિમાં પવિત્ર સત્યેશ વિદ્યાપ કરતો કરતો પોતાના જીવનનો સફાયક શોધવા લાગ્યો. અને અનાથ બાલકની માફક દીન વચનોથી આ સુમતિદેવીને યાદ કરી કરીને રૂદન કરવા લાગ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે “ ઓ દેવી ! તારાશબ્દો કેવા મધુર હતા ! કેવા મીઠા અમૃત જેવા હતા ! કે જે તે સાંભળવાથી મ્હારા હૃદયને કંપક શાન્તિ મળતી હતી. ઓ દેવી ! હાલ તું ક્યાં છે ? મ્હારી પાસે કેમ નથી આવતી ! હું તારા ઉપર પ્રેમ કરીશ, અને તારે બતાવેલે પન્થે ચાલીશ. ઓ દેવી ! તારો ઉપદેશ આ સંસાર રૂપી મહાસાગર તરવાના એક જહાજરૂપી છે.

જ્યારે યુવાન સત્યેશ આવા શબ્દો બોલતો હતો ત્યારે તેજ વખતે નિર્જન બાગમાં જોતજોતામાં દૂધના સમાન ઉજ્જવલ વસ્ત્ર ધારણ કરેલાં અને પ્રસન્ન વદના મંગળ મુર્તિ સુમતિ દેવી (શાન્તિની મૂર્તિ) અચાનક પ્રકટ થઈ સત્યેશને યાકુલ બાકુલ જેઠને રોહથી લેના હાથ પકડીને ધૈર્ય આપતી આપતી બોલી કે ઓ બહાદુર પુત્ર સત્યેશ ! દરરોજ પિતાની ઈચ્છા પ્રમાણે વર્તવાને નિશ્ચય કરો * * * તે દેવી આવું બોલતી હતી તેવામાં તે યુવાન મૂર્છાબાધને નીચે પડી ગયો, આવી હાલત જેઠને સુમતિદેવી આશ્વાસન આપવા લાગી કે “ ઓ વત્સ ! તું આ શોક સાગરમાં ડૂબીને શમાટે મિથ્યા ધાંધાં મારે છે. તારે શં જેઠએ છે, તું તારા હૃદયની સર્વ ઈચ્છાઓ (બાવોને) મ્હારી પાસે પ્રકટ શા માટે નથી કરતો ? ! ત્હારી જે જે મંગલ-

અમ્મો હશે તે તો તારા પરમ પિતાજી પ્રસન્નતાથી પૂર્ણ કરશે. બેટા ! તારા પિતાનો અનન્ત સક્રિયોનો બન્ડાર બરેલો છે. અને તું નિસ્સદેહ બન્યું કે તે બધો તારે માટેજ છે. લેની દયાનો, લેના પ્રેમનો અન્ત-સિમા કોઈ જાણી શકતું નથી. ત્યારે શા માટે તું સંતિહીન વાકુલ વ્યાકુલ થઈને આ નિર્મલ વનમાં બટકો ફેરવે છે ! મહારા હાથ પકડ અને મહારી સાથે આવ, હું એ મંગલ મૂર્તિ પિતાજીનાં દર્શન કરાવીશ.

જેના અમૃતરૂપ પ્રેમાનન્દના રસથી સમસ્ત બ્રહ્માંડ જીવન રૂપથી આનન્દ કિરણો રહ્યો છે, જે દરેક સ્થાવર જંગમ વસ્તુના બનાવનાર છે-આખી દુનિયાના નિર્માતા છે. અને નિરાધારના આધાર છે તેનો સ્નેહ જ્યારે તારા હૃદયમાં સ્થાન પામશે ત્યારે તારા હૃદયમંદિરમાં “તં દેવતાનાં પરમં ચ દેવતં” દેવતાઓના પણ પરમદેવતાનાં દર્શન થશે અને ત્યારે તારાં શોકાશ્રુ પ્રેમાશ્રુમાં બદલાઈ જશે.

ઓ વહાલા સત્યેશ ! આથી મહારા હાથ જાણ ! અને હું તને અન્નર-અમર પિતાજીની ગાદમાં બેસાડી દઈશ અને તેથી તું પણ અન્નર-અમર થઈ જશે. ઓ સત્યેશ ! તું ઈના-પિતાના સરણુ પિતા પવિત્ર નહીં થઈ શકે.

સુમતિ દેવીનાં આ પરમ હિતકારી કામલ મધુર વચનોએ ચિન્તાતુર, રોગ પીડિત શોક વ્યાકુલ સંતોષ મુગ્ધાનના ચિત્તમાં એવી શાન્તિ કરી દીધી કે બરફ પણ લેની બરાબરી કરી શકે નહીં.

ઓ માનવ પ્રાણુઓ ! ચિન્તા, શોક, બય અને મૃત્યુથી બચવાને ખીન્ત કુદ્ર આપનો શા માટે શોધો છો ? ! ઓ વ્યાકુલ

ચુકેલા । ત્હમ્હારી અન્દર તે ગિરાજમાન થયેલ છે. સ્નેહથી ત્હમે
ત્હેને એજલૂંજ કહેા કે હું ત્હમારો થયો એટલે તે ત્હમારો સન્મુખ
આવશે, અને શોક ચિતા-મૃત્યુ-વગેરે ભયાદિથી દૂર કરશે. ત્હમે
ત્હેને પ્રણામ કરીને કયો કે:—“હું ત્હમારો થયો-ત્હમારે અધિન છું.
મ્હારું સર્વસ્વ ત્હમને અર્પિયું કરું છું. મ્હને હમેશાં આપની કૃપા-
પાત્ર, સ્નેહપાત્ર પુનઃ મંજીને ત્હમારી પાસે રાખો. અને મ્હારા હૃદ-
યને આપની ભક્તિ, શ્રદ્ધા, પ્રેમ, અને વિશ્વાસથી ભરપૂર કરી દો.”
એ યુવાન સત્યેશ । એ પરમાત્મા પ્રાણીમાત્રના પ્રાણ, જીવનના
જીવનસ્વરૂપ અમારા સર્વના હૃદયમંદિરને જીએ છે અને એ ત્હમારો
આત્મામાં અમૃત સ્વરૂપ થઈને વ્યાપક થઈ રહેલા છે. ત્હમે વિનય-
ભાવ અને આતુર મનથી ત્હેનો દર્શન કરો, પ્રાર્થના કરો અને
જરૂર તે દર્શન આપશે.

નાયમાત્મા પ્રવ વનેન લભ્યો ન મેવથા ન વહુના શ્રુતેન ।
યમે વૈષ જુણુતેનેન લભ્યસ્તયોરેણ અત્મા વિજુણુતે તનુ સ્વામ ॥

એ જિજ્ઞાસુએ । તે ત્હમારી સન્મુખ પોતાની મંમંગ જ્યો-
તિનો પ્રકાશ અવસ્થા કરશે અને સ્વધર્મનો સીધો રસ્તો પણ જરૂર
ખતાવશે. પહેલાંના ઋષિ ધુનિયોએ તે ધર્મ પથને તરવારની ધા-
રના જેવો કહ્યો ખતાખો છે. એ ખ્યાલ ચુકો ! ખીજું ખરું
સજી દઈને પિતાજી એકલાનું સસ્થું ભેવથી—

સર્વથમાન્ પરિત્યજ્ય મામેકં શરણં મમ ।

અર્હ ત્વાં સર્વપાપેભ્યો ચોક્ષવિવ્યાપિ માનુષ ॥

અતિ કઠિન, વિકટ, દુર્ભમ, અને ભયંકર પણ અતિ કોમળ થઈ જાય છે. ઈશ્વરની આસપાસ પ્રભાણે ધર્મ-પથ પર ચાલનારા મનુષ્યોએ સુખદુઃખ તથા લાભ હાનિ વગેરેની ચિન્તા સજી દેવી જોઈએ. સુખી જીવંતીમાં ધર્મ પથ ઉપર ચાલી શકાય, અને દુઃખી જીવંતીમાં ન ચાલી શકાય તેમ નથી. સંપત્તિ અને વિપત્તિમાં ધર્મની ઉત્પત્તિ થઈ શકે છે. અને તેથી ભક્તજન વિપત્તિ અથવા દુઃખને વિના અરુચિથી સહન કરે છે અને પ્રભુની આસપાસ પાળે છે.

પછી પેલા યુવક સત્યેશે તો રૂઢન થઈ કહ્યું અને તે સુમતિ દેવી દૃઢ્યવિદારક સંતાપદાયક સત્યેશનાં વચન સાંભળીને અસ-ન્ન કરૂણાથી બોલી અને તે વખતે ચારે બાજુથી પુષ્પની વૃષ્ટિ થવા લાગી.

કુલં પવિત્રં જનની કૃતાર્થા વિશ્વમ્ભરા પુણ્યવતી ચ તેન ।

ઓ બેટા ! તારી જનનીને ધન્ય છે તારે કુલ પવિત્ર છે.

ઓ બેટા ! તું શોક આપાડે કરે છે ? તારા પિતાના ભંડારમાં અનોક પ્રકારનાં દ્રવ્ય છે તારે જે જોઈએ તે છે, આપાડે શોક કરે છે ?

भरे हैं भण्डार पूर्ण दूद नहीं किसी वस्तुकी ।

मुहूर्तमपि जीवेत नरः पुण्येन कर्मणा ।

न कल्पमपि पापेन लोकद्वयविरोधिना ॥

મહાત્માઓ અને વિશેષ એક ક્ષણ જીવે પણ તે અત્યંત વર્ષ સમાન તે કૃત્યો કરી જાય છે; અને દુષ્ટાચારીઓ હજારો વર્ષ જીવે

પણ તે વ્યર્થ છે તેઓ જીવતા મુઆ જેવા છે. તેઓ અમૃત નથી કે—

પુનર્વિત્તં પુનર્મિત્રં પુનર્ભાર્યા પુનર્મદી ।

एतत् सर्वं पुनर्लभ्यं न शरीरं पुनः पुनः ॥

ધન ફરી મળી શકે, મિત્ર પણ મળે અને પૃથ્વીએ પ્રાપ્ત થાય પણ આ શરીર મળી શકે તેમ નથી. આ માનવ જન્મ ધર્મોજ દુર્લભ છે તેને વ્યર્થ શામાટે ખોવો જોઈએ.

महता पुण्यपण्येन प्राप्तोयं काय नौ स्तवया ।

અને જેણે પોતાનું જીવન બરાબર ન ગાળ્યું તેનું જીવન, અને સંસારમાં આવ્યું એ સવળું વ્યર્થ છે.

ઉચ્ચીશમાં પણ કહેવું છે કે—“ * * *

standing long on oak, three hundred year,
To fall a' lags at last, dry, bald, and sere;

A lily of a day

Is fairer far in May,

Although it fall and die that night—

* * * *

In small proportions we just beauties see;
And in short measures life may perfect be.”

(B. Jonson)

“કમળ કે જે એક દિવસનું પ્રકૃષ્ટિત રહે છે તે ધણું જ સુંદર છે. એક કે જે હજારો વર્ષ સુધી રહે છે તેના કમળાં.”

હજારો વર્ષો સુધી ખસબ જીવન માળવું લેના કરતાં એક મિનીટ જીવીને તેટલો વખત સારી રીતે માળવો એ વધારે ઉચ્ચતર છે.

સત્યેશે ઉપર પ્રમાણે સુમતિદેવીનો આશ્રય લીધો અને સુમતિ દેવી લેના પરિવાર સાથે હમેશાં લેની સેવામાં રહેતી અને દરેક પ્રકારની સેવા કરતી તે સ્થેજ કર્તવ્ય બ્રહ્મ થતો કે તરતજ તે લેને ચેતાવતી. અને આ રીતે તે પોતાના નામ પ્રમાણે આચરણ કરી ચમ્પો-સુમતિએ આપેલા વચન પ્રમાણે લેણે યુવાન સત્યેશને પિતાની જોડમાં બેસાડી દીધો.

ઓ વાચક બન્ધુઓ ! તમે સુમતિનો આશ્રય લઇને શું પિતાની પાસે જવા ઇચ્છતા નથી ? ! તમારે સ્વચ્છંદે મહાભયું હોય, લોકોને છેતરવા હોય, પત્ન એકઠું કરવું હોય અને લોકોની અન્દર બહાદુર ગણાવું હોય તો બેલાસક તમે કુમતિએજ આશ્રય લેો. કારણ કે સુમતિ તો તમને દીન થતાં-સેવક થતાં હિખવશે.

સેવક થવું હોય, દીન થવું હોય, અને કલ્પિતના રાજ્યમાં વસવું હોય તો સુમતિનો આશ્રય લેો; તમે મનુષ્ય સત્યેશની સાથે સ્વર્ગમાં રમશો. તમારે સુમતિને શોધવા જાતી નહીં મળે તમે મનમાં એવી વાંચ્છનાજ કરો કે “આરે સુમતિના ભક્ત થવું છે.” આવી વાંચ્છના કરશે કે તુર્તજ તમારા અન્તરયાત્રી પિતા સુમતિદેવીને લેના પરિવાર સાથે તમારી સેવામાં મોકલશે અને આખરે તે સુમતિદેવી તમને સ્વર્ગમ-પિતા પાસે લઈ જશે કે જ્યાં સાચાત ઐશ્વર્યનો સુર્ય તપ્ત કરે છે, જ્યાં હમેશાં હર્ય છે, જ્યાં કોઈ રાજ્ય

નથી તેમ પ્રભુ પણ નથી. એટલે બધા સમયો અગર બધા સેવકો છે. ત્યાં એવો માયદો છે કે જે વધારે સેવા કરે તે વધારે મોટો મણાય છે. ક્યાણુ પિતાનું ઉદારરણુ આપણી પાસેજ છે. તે દરેકને રક્ષે છે-દરેકની સેવા કરે છે તે મનુષ્યોની સેવા કરવા માટે મનુષ્ય બને છે. તે નરનાં પણ મનુષ્યોની સેવા કરે છે, તે ન્હાનામાં ન્હાના જીવની પણ સેવા કરે છે તેથીજ તેને સર્વે પૂજે છે-આદરે છે.

પ્રિય વાચકો ! સેવક થવામાં કેટલો આનન્દ છે તે તો અનુભવ સિવાય ન જાણીય તેવો છે. માટે એક વખત સેવક બની જુઓ. પ્રાણી માત્રના સેવક બનો અને જ્યારે એ પ્રમાણે થશે ત્યારે જ પૃથ્વી ઉપર સ્વર્ગ આવે છે કારણુ કે સ્નેહ સિવાય ખરી સેવા થઈ શકતી નથી. અને દરેકની સેવા કરતી-દરેકને આપું એટલેજ સ્વર્ગ.

સેવક બનવું એજ ઉચિત્તું ઐશ્વર્ય છે. માટે ઓ વ્યાપ્ત બનુઓ ! તદમે પણ સેવક બનીને-પરોપકારમાં પોતાનું જીવન માળી-સુમતિના પ્રિય બનીને પ્રભુની-પિતાની આનન્દમયી ગોદમાં બેસી જાઓ એજ યાચના છે.

પ્રભુ તદમે સત્કારવાને પોતાના હજાર હાથ લાંબાજ કરી રહેો છે, તદમે હમેશાં તે બોલાવે છે. તેથી તદમે પિતાનો સન્ન સાંભળીને-જાગૃદીને હર્ષથી-કસાહતથી તેની સેવામાં સામેલ થાઓ અને દરીયા આખી પૃથ્વીને સ્વર્ગ બતાવી દો, એજ યાચના છે.

સ્વદેયે ઔષધોના સ્થોરની શ્રેષ્ઠપ્રાય થયેલી નીર્ભય અકસીર દવાઓ.

આરોગ્ય તરંગ—રૂઝીર સ્વચ્છ કરી, ઘાતુવિકારના દરેક દરદો દૂર કરી શરીરના અવયવો, મજબુત કરનાર તથા પુરૂષ વ પ્રાપ્તિનો અકસીર ઇલાજ. ગો. ૧૦૦ કી. રૂ. ૨-૦-૦

કં. પેકેડ તરૂ—અોક નમળાઇના દરદોને એકદમ આરામ આપે છે. વૃદ્ધાવસ્થામાં તરૂણ સ્થોતે પ્રાપ્ત કરવાનું અમોઘ ઔષધ ડબો રતન અઢી રૂ. ૧૦ સેમ્પલ રતન અડધો કીમત રૂ. ૨-૮-૦

અમૃત જીવન—ક્ષય, ખંસી શ્વાસ, હૃદયરોગ, રક્તપિતાદી, મહાન દરદોને આરામ આપી, મગજ તર કરી, શક્તિ બક્ષનાર, વિવિધાર્થીઓને પરમ હિતકારી, રોગી વા નીરોગી બંનેને વાપરવા લાયક સવા રતન ડબો રૂ. ૨-૦-૦

દંડકુંજરસીરપ—કફનો કટો દુસ્મન છે, ગમે તે જાતની ઉધરસ થાય જીર્ણજ્વર તથા ફેફસાના સોજાને એકદમ તાપીદે આરામ આપનાર. શીશી. આ. ૧૨

અર્થ અમૃતરસ—તકી (ખરોગ) ક્ષીવર (યકૃત) જલોદર, કડોદર, આંતરડાના સોજા અને આખા શરીરપર આવેલા સોજાને આરામ આપવા માટે સર્વોત્તમ એટ ઇલાજ. શીશી. રૂ. ૧-૦-૦

રાજેન્દ્રસ—ખાસ સુતીકરોગ (સુવાવડનાં રોગથી પીડાતી સ્ત્રી-
ઓની સ્પેશીયલ દવા. તેઓના ગમે તેવા રોગોને એકદમ
તાકીદે આરામ આપે છે, શીશી ૩ ૧--૦

ખાસામૃતસ—ખાસ નાદુરસ્ત બચ્ચાંઓને માટે નાની મોટી ઉધરસ,
પેટનું દુકતું, ઇર્ગુજર, લોઢીનું શીકાપત્તું વીગેરે અ.મીન
રોગોને આરામ આપી ચક્રેરા ખીલાઈ દુલ્લગુલાખી બતાવનાર
શીશી. ૩. ૦-૮-૦

ત્રણ કંઠ વિગેય માહિતી માટે કેટલોક મંગાવો.

સ્વદેશી ઔષધોનો સ્ટોર અમદાવાદ અને
સુબર્બ કાલખાદેવી રોડ.

માત્રીક રસવૈષ રૂમનાથ હરીભાઈ.

નિચેની ચોપડીઓ છપાય છે, થોડા રૂપતમાં
બહાર પડશે.

૧ કમલા પ્રત્યે સત્યેશના પત્રો.

૨ કમલા અને સત્યેશ.

H. G. Bhatt

પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું—

માસ્તર રાંકરલાલ નાથાલાલ,
ઝ. વી. સ્કૂલ—સિદ્ધપુર.

મી. સોલંકી ૭/૦૨ સવૈય રૂપનાથ હરિભાઈ.
ત્રણદરવાજા—અમદાવાદ.

સ. રા. ભગવાન ન્હાનાલાલ.
શ્યામળ બહેચરની પોળ—વડોદરા.

રા. રા. સોમેશ્વર છમનલાલ ભટ્ટ.
મુનચરી દરવાજો—વીરમગામ.

